

Magdalena Bobro

AKSJOLOGIA POSTMODERNIZMU W PERSPEKTYWIE PERSONALIZMU

Streszczenie

Próbie czasu podlega każda propozycja chcąca uchodzić za wiarygodną. Usiłowanie kształtowania nowej kultury przyszłości podjął postmodernizm, postrzegany jako dziejowy eksperyment. Wobec postmodernizmu wysuwa się niezliczoną ilość krytycznych uwag, z trudem przychodzi jednak uznanie całego postmodernizmu za dekadentyzm i zwątpienie w sens wszystkiego. Jeśli spojrzeć na postmodernizm jak na personifikację kryzysu, reakcję na rozczarowanie utopiami, które dominowały w epoce modernizmu, wówczas postmodernizm staje się znakiem ostrzegawczym, wizerunkiem zagubienia człowieka, który ucieka od prawdy o sobie, boi się jej i skłonny jest wierzyć, że taka prawda w ogóle nie istnieje.

Wedle założeń personalizmu chrześcijańskiego, podstawą etycznego wymiaru ludzkiej aktywności jest zobaczyć siebie w prawdzie. Postrzeganie jednostki ludzkiej jako osoby pozwala dostrzec pełnię człowieka, bogactwo wymiarów duchowych, czego nie gwarantuje tożsamość pojmowana indywidualistycznie, na sposób postmodernistyczny.

Niniejsza monografia stara się poprzez ukazanie zróżnicowanych obrazów dwóch zupełnie odmiennych światów – świata ponowoczesnego i świata personalizmu chrześcijańskiego – potwierdzić istnienie alternatywy dla nietzscheańskiej śmierci Boga, w której kryje się epokowa decentralizacja kultury zachodniej. Podjęte zostają dwa cele badawcze: zlokalizowanie źródła kryzysu wartości w społeczeństwie postmodernistycznym oraz zaprezentowanie personalizmu chrześcijańskiego jako systemu intelektualno-egzystencjalnego, który jest w stanie oprzeć się sofizmatom postmodernizmu.

Rozprawa *Aksjologia postmodernizmu w perspektywie personalizmu* składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy z nich ujmuje ogólnie problem postmodernizmu – czym jest, jakie są jego ramy czasowe, odwołuje się do poprzedzającego go projektu moderny i wpływu jaki wywarł na ponowoczesny sposób myślenia i styl życia. Ukazuje kulturę jako obszar, na który postmodernizm oddziałuje w sposób szczególny, jak również jego wpływ na filozofię zarówno w Polsce, jak i na świecie. Podejmuje próbę krytycznej oceny zjawiska postmodernizmu. Poprzez zestawienie poglądów przedstawicieli trzech ośrodków myśli – europejskiej, amerykańskiej i polskiej odmiany postmodernizmu, będących niejako reasumpeją wartości go budujących, rysuje się krajobraz postmodernistycznego świata, który niesie za sobą nową filozofię, nową wizję człowieka, nową umysłowość i nieznane dotychczas zjawiska w różnych dziedzinach kultury.

Kolejny rozdział otwiera przestrzeń dla rozważenia kwestii amorficzności kultury ponowoczesnej, wprowadzającej nie tyle stan chaosu wśród norm i wartości, co powodującej zanik drogowskazów postępowania, który w socjologii określa się mianem anomii. W stanie anomii istnieje

zapotrzebowanie na zastąpienie starych wartości nowymi. Kultura nadal daje o sobie znać w przypadku tworzenia społecznych ustrojów, dzieł sztuki, religii, osiągnięć naukowych itd. Jednak siła tych ustrojów nie polega już na tym, że stanowią one ideowe wzorce dla życia. Kondycja kulturowa Zachodu przechodzi agonię twardych i stałych przedmiotów odniesienia. Ta agonía rzeczywistości i racjonalności prowadzi do epoki symulacji, co oznacza, że nie mając żadnego stałego punktu odniesienia, żaden wytwór kultury zachodniej nie może stać się stabilnym tworem, żaden porządek społeczny, żaden ustrój polityczny ani ruch religijny nie może ani przez chwilę przybrać stałej formy i na stałe stabilizować życie zbiorowe.

Trzeci rozdział dysertacji ukazuje ideowy horyzont postmodernizmu, mieszczący w sobie relatywistyczną, sceptyczną, a nawet agnostyczną wizję świata, który zmierza ku nieuchronnej zagładzie. Niesie z sobą cały aglomerat zagrożeń, które nękają współczesnego człowieka. Szczególną wymowę ma zwłaszcza postmodernistyczna postać nihilizmu. W niej bowiem wyraża się istota tzw. ideologii negacji wszelkich, a zwłaszcza ostatecznych, podstaw istnienia bytu i jego kwantyfikacji. Dla postmodernistów podstawą taką przestał być Bóg. Uważają oni bowiem, że nie ma żadnych prawomocnych podstaw ostatecznych, na których można się oprzeć, gdyż wszystko, co absolutne, jest nieprzydatne. Nie można więc wskazać żadnego niepodważalnego i obiektywnego kryterium sensu życia i sensu istnienia świata. Nie ma także mowy o tego rodzaju podstawach dla wartości etycznych.

Nietzscheańska śmierć Boga określa w sposób metaforyczny stan kultury zachodniej, w którym życie zmysłowe nie jest już regulowane przez metafizyczne pojęcia bądź nadzmysłowe ideały. Kultura zachodnia stała się bytem amorficznym, bytem pozbawionym stałych parametrów w postaci stabilnych wartości. Tendencje do redukcji miejsca i roli Transcendencji w świecie są przyczyną głębokiego kryzysu trapiącego współczesnego człowieka. Czy istnieje lekarstwo na chorobę naszych czasów? Tak. Ostatni rozdział opracowania przedstawia antidotum, jakie na poziomie filozofii stanowi powrót do greckiej *paidei*, a na poziomie teologii – powrót do wiary, która nie jest aktem sentymentalnym, lecz racjonalnym użyciem rozumu.

Monografia przedstawia w sposób alternatywny odniesienie do świata wartości przez postmodernizm, jak również przez personalizm chrześcijański. Filozofia wyprowadza dziś ludzkie myślenie na ideologiczny Areopag, aby podjąć wysiłek odpowiedzi sobie na pytanie dokąd zmierza? Mimo, iż jesteśmy świadkami ideologicznego trzęsienia ziemi, chrześcijanie nie powinni oceniać zachodzących w kulturze zmian w kategoriach wyłącznie negatywnych tylko dlatego, że wyraźnie odstają one od dotychczasowego porządku i sposobu myślenia. Należy się do nich ustosunkować z daleko idącą pokorą i troską o rozróżnienie ewangelicznego przesłania Jezusa od kulturowych form, w których przychodzi nam funkcjonować. Współczesna kultura, choć niewątpliwie jest wielkim wyzwaniem, to jednocześnie stanowi szansę, ogromna jest bowiem liczba osób otwartych na rzeczywistość duchową. Zasadnicze jednak pytanie brzmi następująco: czy człowiek zechce tą szansę wykorzystać, czy raczej uzna, że wszystko co inne jest zagrożeniem?